

Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural

ORDRE 6/2017, de 14 de febrer, de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural, per la qual s'acorda iniciar el procediment de declaració del Paisatge Protegit de la Serra d'Escalona i el seu entorn. [2017/1238]

Situada en la comarca del Baix Segura, la Serra d'Escalona i el seu entorn territorial immediat constitueix un àmbit que concentra nombrosos valors ecològics, ambientals i paisatgístics, fins el punt de constituir un dels espais naturals més rellevants en el context de la Comunitat Valenciana. Repartida entre els termes municipals de Pilar de la Horadada, Orihuela i San Miguel de Salinas, la serra s'enclava en el marc de la conca neògena del Mar Menor; un estret cordó constituït per arenisques neògenes constitueix el relleu principal de la serra pròpiament dita, i marca el contrapunt de la Dehesa de Campoamor, una superfície plana solcada per una notable xarxa de drenatge.

Aquestes característiques geològiques i geomorfològiques donen suport a dos tipus fonamentals de vegetació. Per una banda, les formacions naturals, més o menys ben representades i en les quals apareixen diverses espècies de flora d'especial rellevància (com *Bupleurum gibraltarium* o *Helianthemum caput-felis*), estan constituïdes bàsicament per matollars mediterranis amb pinar sobre arenisques o costra calcària, però també s'ha de destacar la vegetació característica de penyals, com també la que colonitza els abundants rius i rambles que solquen el territori. Per una altra, cal destacar els mosaics de vegetació natural i terrenys agrícoles fruit de la secular ocupació del territori, els quals constitueixen, malgrat els intensos canvis operats per la intensificació en les últimes dècades, una de les senyes paisatgístiques d'identitat per a la zona, tot donant lloc a un tipus d'hàbitat en què l'alternança de les formacions arbrades de pineda amb les zones planes en què s'instal·len els camps de conreu resulta de vital importància per al desenvolupament de moltes espècies d'aus rapinyaires, les quals troben en aquest medi les condicions necessàries tant per a niuar, en les zones forestals més protegides, com per a aconseguir aliment, en les àmplies extensions cultivades.

La fauna, de fet, representa un dels valors més rellevants de la zona, la qual constitueix una de les escasses àrees de dispersió de l'àguila de panxa blanca (*Aquila fasciata*) que existeixen en la península. També destaquen les comunitats d'aus de presa com l'aligot comú (*Buteo buteo*), l'àguila serpera (*Circaetus gallicus*) o el brúfol (*Bubo bubo*). Entre els predadors també destaca la presència del gat salvatge (*Felis silvestris*), que té en Escalona una de les millors poblacions del sud-est Ibèric, la geneta (*Genetta genetta*) i el teixó (*Meles meles*). A més a més, la proximitat de l'àrea a zones humides litorals de gran interès, com ara les Salines de San Pedro del Pinatar en la veïna Regió de Múrcia, les Llacunes de La Mata i Torrevieja o l'Embassament de la Pedrera, enriqueix de forma notable l'avifauna divagant que pot observar-se en la zona amb regularitat. També mereixen esmentar-se diversos elements d'elevat valor patrimonial entre els quals destaca un assentament ubicat en San Ginés, en el qual es conserven restes d'un monestir del s. XVII i un aqüeducte del s. XVII-XVIII; es poden apreciar en la zona tres moments culturals i cronològics diferenciats que han deixat una petjada més o menys perceptible en el territori: cultura romana i tardo-romana, cultura islàmica i cultura dels s. XVII-XVIII. Els nombrosos aljubs de pedra seca, datats en els segles XIX i XX, i els antics caserius i la resta d'elements completen el paisatge cultural tradicional i humà de la zona.

Els rellevants valors ambientals que alberga la zona, i la necessitat de garantir de forma efectiva la seua conservació, van motivar que la part nuclear de l'àmbit territorial que es proposa en aquesta ordre fóra designada pel Govern Valencià com a part de la Xarxa Natura 2000, tant sota la figura de lloc d'importància comunitària (LIC ES5212012) com de zona d'especial protecció per a les aus (ZEPA ES0000464), en tots dos casos sota la denominació de Serra d'Escalona i Dehesa de Campoamor, per bé que amb delimitacions diferents. Complementàriament, també forma part de la Xarxa Natura 2000 un petit espai, denominat Rambla de las Estacas (LIC ES5212011). Altres espais d'in-

Conselleria de Agricultura, Medio Ambiente, Cambio Climático y Desarrollo Rural

ORDEN 6/2017, de 14 de febrero, de la Conselleria de Agricultura, Medio Ambiente, Cambio Climático y Desarrollo Rural, por la que se acuerda iniciar el procedimiento de declaración del Paisaje Protegido de la Sierra Escalona y su entorno. [2017/1238]

Situada en la comarca de la Vega Baja, la Sierra Escalona y su entorno territorial inmediato constituye un ámbito que concentra numerosos valores ecológicos, ambientales y paisajísticos, hasta el punto de constituir uno de los espacios naturales más relevantes en el contexto de la Comunitat Valenciana. Repartida entre los términos municipales de Pilar de la Horadada, Orihuela y San Miguel de Salinas, la Sierra se enclava en el marco de la cuenca neógena del Mar Menor; un estrecho cordón constituido por arenisques neógenas constituye el relieve principal de la sierra propiamente dicha, y marca el contrapunto de la Dehesa de Campoamor, una superficie llana surcada por una notable red de drenaje.

Estas características geológicas y geomorfológicas dan soporte a dos tipos fundamentales de vegetación. Por una parte, las formaciones naturales, más o menos bien representadas y en las que aparecen diversas especies de flora de especial relevancia (como *Bupleurum gibraltarium* o *Helianthemum caput-felis*), están constituidas básicamente por matorrales mediterráneos con pinar sobre arenisques o costra calcárea, pero también merece destacarse la vegetación característica de peñones, así como, la que coloniza los abundantes ríos y ramblas que surcan el territorio. Por otro, deben destacarse los mosaicos de vegetación natural y terrenos agrícolas fruto de la secular ocupación del territorio, los cuales constituyen, a pesar de los cambios intensos operados por la intensificación en las últimas décadas, una de las señas paisajísticas de identidad para la zona, dando lugar a un tipo de hábitat en el que la alternancia de las formaciones arboladas de pinar con las llanas en que se instalan campos de cultivo resulta de vital importancia para el desarrollo de muchas especies de aves rapaces, que encuentran en este medio las condiciones necesarias tanto para anidar, en las zonas forestales más resguardadas, como para conseguir alimento, en las amplias extensiones cultivadas.

La fauna, de hecho, representa uno de los valores más relevantes de la zona, la cual constituye una de las escasas áreas de dispersión de la águila perdicera (*Aquila fasciata*) que existen en la península. También destacan las comunidades de aves de presa como el aguilucho común (*Buteo buteo*), el águila culebrera (*Circaetus gallicus*) o el buho real (*Bubo bubo*). Entre los predadores también destaca la presencia del gato montés (*Felis silvestris*), que tiene en Escalona una de las mejores poblaciones del sudeste Ibérico, la gineta (*Genetta genetta*) y el tejón (*Meles meles*). Además, la proximidad del área a zonas húmedas litorales de gran interès, como son las Salinas de San Pedro del Pinatar en la vecina Región de Murcia, las Lagunas de La Mata y Torrevieja o el Embalse de la Pedrera, enriquece notablemente la avifauna divagante que se puede observar en la zona con regularidad. También merecen mencionarse diversos elementos de elevado valor patrimonial entre los que destaca un asentamiento ubicado en San Ginés, en el que se conservan restos de un monasterio del s. XVII y un acueducto del s. XVII-XVIII, pudiéndose apreciar en la zona tres momentos culturales y cronológicos diferenciados que han dejado una huella más o menos perceptible en el territorio: cultura romana y tardoromana, cultura islámica y cultura de los s. XVII-XVIII. Los numerosos aljibes de piedra seca, que se fechan en los siglos XIX y XX, y los antiguos caseríos y el resto de elementos completan el paisaje cultural tradicional y humano de la zona.

Los relevantes valores ambientales que alberga la zona, y la necesidad de garantizar de forma efectiva su conservación, motivaron que la parte nuclear del ámbito territorial que se propone en esta orden fuera designada por el Gobierno Valenciano como parte de la Red Natura 2000, tanto bajo la figura de lugar de importancia comunitaria (LIC ES5212012) como de zona de especial protección para las aves (ZEPA ES0000464), en ambos casos bajo la denominación de Sierra Escalona y Dehesa de Campoamor, aunque con delimitaciones diferentes. Complementariamente, también forma parte de la Red Natura 2000 un pequeño espacio, denominado Rambla de las Estacas (LIC ES5212011). Otros

negable valor natural, situats tots ells en la perifèrica de la Sierra però íntimament relacionats territorialment i funcionalment amb aquells, formen part també de l'àmbit al qual es refereix aquesta ordre: l'embassament de la Pedrera, per al qual s'ha sol·licitat la inclusió en el Catàleg de Zones Húmedes de la Comunitat Valenciana; les serres del Cristo i Pujálvarez, rellevants per a la seua contribució a la conservació de nombroses espècies d'aus rapinyaires; o determinats barrancs i rambles que connecten el nucli central d'Escalona amb els espais perifèrics, alguns d'ells, com les properes Llacunes de la Mata i Torrevieja, també d'un valor ambiental excepcional.

En coherència amb l'excepcional importància ambiental que s'atribueix a la zona de referència en el seu conjunt, és important ressenyar que, mitjançant l'Ordre de 7 de setembre de 2006, l'aleshores Conselleria de Territori i Habitatge va acordar iniciar els tràmits per a l'elaboració i aprovació d'un pla d'ordenació dels recursos naturals (PORN) de l'àrea, com a pas previ necessari per a la seua designació com a parc natural. A l'empara d'aquesta ordre es van dur a terme els treballs dirigits a confeccionar i tramitar l'esmentat instrument d'ordenació, incloent-hi un ampli i prolongat procés de participació pública, sense que finalment se procedira a culminar la tramitació mitjançant la corresponent aprovació del document.

La represa dels tràmits per a la desitjable declaració de la Serra d'Escalona i el seu entorn com a parc natural ha trobat l'entrebanc sobrevingut de la necessitat, posada de manifest pels serveis jurídics d'aquesta conselleria, de retrotraure la tramitació de l'esmentat pla per tal de complir les disposicions de la Llei estatal 21/2013, de 9 de desembre, d'avaluació ambiental. Aquest posicionament jurídic, ratificat com s'ha dit fins i tot amb posterioritat a la Sentència del Tribunal Suprem de 30 de setembre de 2014 relativa a l'avaluació ambiental estratègica en plans d'ordenació dels recursos naturals i plans rectors d'ús i gestió, representa de fet la necessitat de complir des del principi una nova tramitació de l'esmentat PORN, incloent-hi els tràmits i documents específics requerits per la legislació reguladora de l'avaluació ambiental i territorial estratègica; tramitació que, atenent a la complexitat dels tràmits necessaris, no pot sinó dilatar-se en el temps, dificultant per tant l'adopció de mesures efectives d'ordenació i gestió sobre el conjunt de l'espai.

D'acord amb el que s'ha exposat, i sense perjudici de la voluntat d'aquesta conselleria de procedir a la tramitació formal del pla d'ordenació dels recursos naturals que, en el seu moment, faculte a la declaració de l'espai com a parc natural, es fa necessari disposar per a la Serra d'Escalona i el seu entorn d'un règim de protecció que, previs els tràmits legalment establits, permeta afrontar de forma eficaç els reptes de conservació als quals s'enfronta un espai de la rellevància i fragilitat del que ens ocupa. En aquest sentit, la Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'espais naturals protegits de la Comunitat Valenciana, contempla la figura de paisatge protegit com especialment indicada per a la conservació i la gestió racional d'àrees com la de referència: al no exigir la tramitació prèvia d'un instrument de planificació, permet dotar amb una major agilitat dels mecanismes bàsics de gestió i participació necessaris per garantir la conservació d'un espai com aquest; però sobretot, i tal com indica de forma expressa la llei, pot aplicar-se a ambients significatius per la relació harmoniosa entre l'activitat humana i l'ambient físic, tot propugnant l'ús sostenible dels recursos naturals, incloent-hi en aquest concepte una important funció social derivada de l'estudi i el gaudi ordenat dels valors ambientals i culturals.

Per altra banda, l'article 28 de l'esmentada Llei 11/1994 articula un règim de protecció preventiva aplicable als àmbits territorials afectats pels projectes de declaració d'espai protegit, amb caràcter cautelar fins a l'aprovació del corresponent decret de declaració. Aquest règim permet habilitar les mesures necessàries per a evitar el deteriorament dels valors objecte de protecció durant aquest període. La forma d'aplicació d'aquestes mesures cautelars s'estableix mitjançant acord del Consell.

Per tot això, en exercici de les competències i atribucions conferides per la Constitució, l'Estatut d'Autonomia i el conjunt de la legislació ambiental estatal i autonòmica d'aplicació al cas, és procedent iniciar l'expedient de declaració de la Serra d'Escalona i el seu entorn com a paisatge protegit, i a aquest efecte,

espacios de innegable valor natural, situados todos ellos en la periferia de la Sierra pero íntimamente relacionados territorialmente y funcionalmente con aquellos, forman parte también del ámbito al que se refiere esta orden: el embalse de la Pedrera, para el cual se ha solicitado la inclusión en el Catálogo de Zonas Húmedas de la Comunitat Valenciana; las sierras del Cristo y Pujálvarez, relevantes por su contribución a la conservación de numerosas especies de aves rapaces; o determinados barrancos y rambles que conectan el núcleo central de Escalona con los espacios periféricos, algunos de ellos, como las próximas Lagunas de La Mata y Torrevieja, también de un valor ambiental excepcional.

En coherencia con la excepcional importancia ambiental que se atribuye a la zona de referencia en su conjunto, es importante reseñar que, mediante la Orden de 7 de septiembre de 2006, la entonces Conselleria de Territorio y Vivienda acordó iniciar los trámites para la elaboración y aprobación de un plan de ordenación de los recursos naturales (PORN) del área, como paso previo necesario para su designación como parque natural. Al amparo de esta orden se llevaron a cabo los trabajos dirigidos para confeccionar y tramitar el mencionado instrumento de ordenación, incluyendo un amplio y prolongado proceso de participación pública, sin que finalmente se procediera a culminar la tramitación mediante la correspondiente aprobación del documento.

La intención de retomar los trámites para la deseable declaración de la Sierra Escalona y su entorno como parque natural ha encontrado el problema sobrevenido de la necesidad, puesta de manifiesto por los servicios jurídicos de esta conselleria, de retrotraer la tramitación del mencionado plan para cumplimentar las disposiciones de la Ley estatal 21/2013, de 9 de diciembre, de evaluación ambiental. Este posicionamiento jurídico, ratificado como se ha dicho incluso con posterioridad a la Sentencia del Tribunal Supremo de 30 de septiembre de 2014 relativa a la evaluación ambiental estratègica en Planes de ordenación de los recursos naturales y planes rectores de uso y gestión, representa de hecho la necesidad de cumplimentar desde el principio una nueva tramitación del mencionado PORN, incluyendo los trámites y documentos específicos requeridos por la legislación reguladora de la evaluación ambiental y territorial estratègica; tramitación que, atendiendo a la complejidad de los trámites necesarios, no puede sino dilatarse en el tiempo, dificultando por tanto la adopción de medidas efectivas de ordenación y gestión sobre el conjunto del espacio.

De acuerdo con lo expuesto, y sin perjuicio de la voluntad de esta conselleria de proceder a la tramitación formal del plan de ordenación de los recursos naturales que, en su momento, faculte a la declaración del espacio como parque natural, se hace necesario disponer para la Sierra Escalona y su entorno de un régimen de protección que, previos los trámites legalmente establecidos, permita afrontar de forma eficaç los retos de conservación a los que se enfrenta un espacio con la relevancia y fragilidad que nos ocupa. En este sentido, la Ley 11/1994, de 27 de diciembre, de la Generalitat Valenciana, de espacios naturales protegidos de la Comunidad Valenciana, contempla la figura de Paisaje Protegido como especialmente indicada para la conservación y la gestión racional de áreas como la de referencia: al no exigir la tramitación previa de un instrumento de planificación, permite dotar con una mayor agilidad de los mecanismos básicos de gestión y participación necesarios para garantizar la conservación de un espacio como este; pero sobre todo, y tal y como indica de forma expresa la ley, puede aplicarse a ambientes significativos por la relación armoniosa entre la actividad humana y el ambiente físico, propugnando el uso sostenible de los recursos naturales, incluyendo en este concepto una importante función social derivada del estudio y el goce ordenado de los valores ambientales y culturales.

Por otra parte, el artículo 28 de la mencionada Ley 11/1994 articula un régimen de protección preventiva aplicable a los ámbitos territoriales afectados por los proyectos de declaración de espacio protegido, con carácter cautelar hasta la aprobación del correspondiente decreto de declaración. Este régimen permite habilitar las medidas necesarias para evitar el deterioro de los valores objeto de protección durante este período. La forma de aplicación de estas medidas cautelares se establece mediante acuerdo del Consell.

Por todo ello, en ejercicio de las competencias y atribuciones conferidas por la Constitución, el Estatuto de Autonomia y el conjunto de la legislación ambiental estatal y autonòmica de aplicación al caso, es procedente iniciar el expediente de declaración de la Sierra Escalona y su entorno como paisaje protegido, y a este efecto,

ORDENE

Article 1

1. S'acorda iniciar el procediment de declaració del Paisatge Protegit de la Serra d'Escalona i el seu entorn, l'àmbit territorial del qual figura com annex a la present ordre. Aquest àmbit inicial afecta els municipis de San Miguel de Salinas, Pilar de la Horadada, Orihuela i Torreveija.

2. Aquest àmbit inicial podrà ser objecte d'ampliació durant el procediment de declaració del paisatge protegit, a proposta dels ajuntaments afectats territorialment per l'esmentada ampliació.

Article 2

1. Durant el període transitori entre l'inici de l'expedient de declaració de l'espai protegit i l'entrada en vigor del Decret del Consell de declaració del Paisatge Protegit de la Serra d'Escalona i el seu entorn, regirà en l'esmentat àmbit territorial el règim de protecció preventiva establert en l'article 28 de la Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'espais naturals protegits de la Comunitat Valenciana.

2. Les mesures cautelars a què fa referència l'anterior apartat, de conformitat, així mateix, amb l'esmentat article 28 de la Llei 11/1994, tindran una vigència màxima de tres anys i podran ser complementades i especificades, per a un millor compliment dels seus objectius, mitjançant un acord del Consell de la Generalitat a proposta de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural.

Article 3

Es faculta la Direcció General de Medi Natural i d'Avaluació Ambiental de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural per a realitzar les actuacions tendents a la declaració del paisatge protegit, prèvia la tramitació de l'oportú expedient d'acord amb el procediment legalment previst.

DISPOSICIÓ FINAL

La present orde produirà efectes el mateix dia de la publicació en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

Contra aquest acte, que posa fi a la via administrativa, es pot interposar potestativament recurs de reposició davant de la consellera d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural en el termini d'un mes comptat des de l'endemà de la publicació, o impugnar-se directament davant de l'ordre jurisdiccional per mitjà de la interposició de recurs contenciós administratiu davant de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana en el termini de dos mesos, de conformitat amb el que disposen els articles 123 i 124 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

València, 14 de febrer de 2017

La consellera d'Agricultura, Medi Ambient,
Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural,
ELENA CEBRIÁN CALVO

ORDENO

Artículo 1

1. Se acuerda iniciar el procedimiento de declaración del Paisaje Protegido de la Sierra Escalona y su entorno, el ámbito territorial del cual figura como anexo a la presente orden. Este ámbito inicial afecta a los municipios de San Miguel de Salinas, Pilar de la Horadada, Orihuela y Torreveija.

2. Este ámbito inicial podrá ser objeto de ampliación durante el procedimiento de declaración del paisaje protegido, a propuesta de los ayuntamientos afectados territorialmente por la mencionada ampliación.

Artículo 2

1. Durante el período transitorio entre el inicio del expediente de declaración del espacio protegido y la entrada en vigor del Decreto del Consell de declaració del Paisaje Protegido de la Sierra de Escalona y su entorno, regirá en el mencionado ámbito territorial el régimen de protección preventiva establecido en el artículo 28 de la Ley 11/1994, de 27 de diciembre, de la Generalitat Valenciana, de espacios naturales protegidos de la Comunitat Valenciana.

2. Los medidas cautelares a que hace referencia el anterior apartado, de conformidad asimismo con el mencionado artículo 28 de la Ley 11/1994, tendrán una vigencia máxima de tres años y podrán ser complementadas y especificadas, para un mejor cumplimiento de sus objetivos, mediante un acuerdo del Consell a propuesta de la Conselleria de Agricultura, Medio Ambiente, Cambio Climático y Desarrollo Rural.

Artículo 3

Se faculta a la Dirección General de Medio Natural y de Evaluación Ambiental de la Conselleria de Agricultura, Medio Ambiente, Cambio Climático y Desarrollo Rural para realizar las actuaciones tendentes a la declaración del paisaje protegido, previa la tramitación del oportuno expediente de acuerdo con el procedimiento legalmente previsto.

DISPOSICIÓN FINAL

La presente orden producirá efectos el mismo día de la publicación en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

Contra este acto, que pone fin a la vía administrativa, puede interponerse potestativamente recurso de reposición ante la consellera de Agricultura, Medio Ambiente, Cambio Climático y Desarrollo Rural en el plazo de un mes contado desde el día siguiente al de su publicación, o impugnarse directamente ante la orden jurisdiccional mediante la interposición de recurso contencioso-administrativo ante la Sala Contencioso-Administrativa del Tribunal Superior de Justicia de la Comunitat Valenciana en el plazo de dos meses, de conformidad con lo dispuesto en los artículos 123 y 124 de la Ley 39/2015, de 1 de octubre, del procedimiento administrativo común de las administraciones públicas.

València, 14 de febrero de 2017

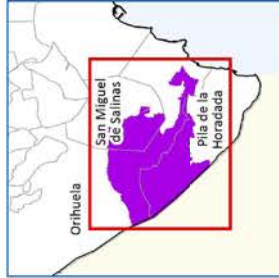
La consellera de Agricultura, Medio Ambiente,
Cambio Climático y Desarrollo Rural,
ELENA CEBRIÁN CALVO

ANNEX I / ANEXO I

GENERALITAT VALENCIANA
SERVICI CLIMÀTIC I DISENOLUPAMENT RURAL

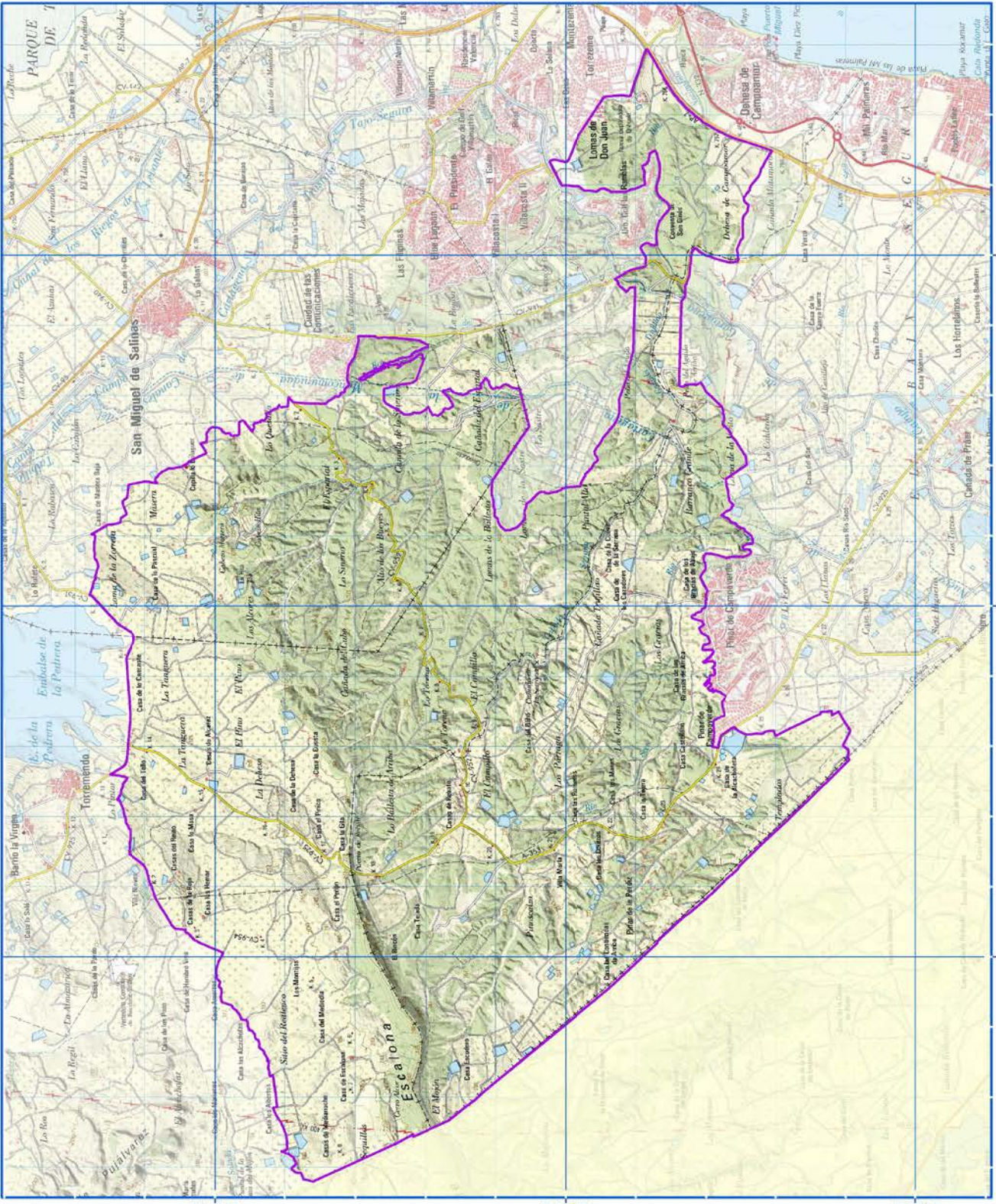

PROPUESTA DE DELIMITACIÓN
DEL PAISAJE PROTEGIDO DE
LA SIERRA ESCALONA Y SU ENTORNO

ENERO 2017

Sistema de referencia ETRS 89
Proyección UTM
Huso 30

695.000

690.000

685.000

4.205.000

4.200.000

4.195.000